

A HARC MŰSZAKI TÁMOGATÁSÁNAK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Kovács Lajos alezredes, egyetemi adjunktus

ZMNE BJKMFK Műszaki tanszék

A NATO teljes jogú tagjává válásunkkal hazánkra is érvényes a Washingtoni Szerződés V. cikkelyében megfogalmazott biztonság elve, melynek lényege, hogy egy tagországot ért veszélyeztetés esetén a többi tagország azonnal konzultációkat kezd és konszenzusos döntés alapján, szükség esetén fegyveres erővel is a segítségére sietnek.

A tagállamok közötti egyeztetés, a konszenzus elérése azonban mindenképpen időt vesz igénybe. Ez pedig azt jelenti, hogy a tagországoknak készen kell lenniük korlátozott ideig nagyobb erejű ellenséggel szemben is az ország önálló védelmére. A segítségnyújtás tehát nem lesz azonnali és automatikus. A Magyar Honvédségnek ezután is alkalmasnak kell lennie a képességeivel összemérhető fenyegetések, fegyveres támadások elhárítására. Képesnek kell lennie túlerejű ellenséggel szemben, korlátozott ideig, eredményesen harcolni, és ez által biztosítani a szövetségesek részéről a politikai döntések meghozatalához és az erőfelfejlesztéshez szükséges időt és feltételeket, majd NATO parancsnokság alatt a szövetségesekkel együttműködve hadműveletek végrehajtására.

Figyelembe véve, hogy jelenleg nem állomásoznak szövetséges szárazföldi csapatok hazánk területén és nincs szárazföldi kapcsolat Magyarország és a többi NATO ország között, a politikai egyeztetések és számottevő szárazföldi erőknek az országba érkezése napokat is igénybe vehet. Ez pedig egy gyorsan eszkalálódó válsághelyzet lehetősége esetén szükségessé teszi békében is olyan fegyveres erők fenntartását, amelyek képesek a fenyegetésekre gyorsan reagálni,

és a túlerejű ellenséggel szemben is eredményesen harcolni. Ehhez nem csak a szükséges képességekkel rendelkező katonai alakulatok szükségesek, hanem ki kell dolgozni az általuk alkalmazható, az adott körülményeknek megfelelő hatékony eljárásokat.

A Washingtoni Szerződés V. cikkelye alapján fel kell készülnünk arra is, hogy a Magyar Honvédség kötelékei bevetésre kerülhetnek az ország határain kívül, az Euro-Alanti régióban, vagy azon kívül kialakuló válságokban NATO parancsnokság alatt, a szövetséges többnemzetiségű erők kötelékében.

A honi alkalmazás legösszetettebb esete lehet, amikor a válság- és konfliktushelyzet megelőzését és elhárítását a Magyar Honvédség önállóan kezdi meg, majd az eszkalálódás következtében beavatkoznak a szövetséges erők. A válság gyors eszkalálódása és a potenciálisan nagyobb reagáló erőkkel rendelkező ellenség váratlan támadása esetén a harctevékenységeket mindkét oldalról a reagáló erők fogják kezdeni és a harc megvívására legnagyobb hatást gyakorló körülmények lesznek, egyrészt az erőviszonyokban meglévő aránytalanságok (túlerejű ellenség) másrészt pedig a tér és az erő között kialakuló aránytalanság. Vagyis kis erők fognak nagy térben tevékenykedni túlerejű ellenség ellen. Különösen jellemző lehet ez az ország nyitott, kevés természetes akadállyal rendelkező határszakaszai mentén.

Az erő és tér arányából adódóan nyilvánvaló, hogy a lehetséges támadási irányokat összefüggő támpontrendszerű védelemmel nem tudjuk lezárni. Egyes irányokban pedig azért sem célszerű támpontrendszerű védelemre berendezkedni, mert ezeket a támpontokat az ellenség könnyen megkerülheti. A védő tehát nem tehet mást, mint, hogy várakozik és a rendelkezésre álló erőket az ellenség támadásának kezdetekor a támadási irányokba mozgatja, hogy késleltesse (megállítsa) a támadó ékek előretörését.

Az adott körülmények között tehát az látszik a legcélszerűbbnek, hogy a védő minden rendelkezésére álló erővel, halogató harccal törekszik az ellenség támadási céljának és irányának felderítésére (ehhez a szövetségesektől is kaphat

felderítési adatokat) késleltetésére, az erőviszonyok megváltoztatására és ez által a kezdeményezés megragadásához szükséges kedvező feltételek megteremtésére. Az erő és a tér közötti aránytalanságból adódik, hogy hadműveleti és harcászati szinten egyaránt megnő a manőver jelentősége.

Az erők szélességben és mélységben történő széttagolt elhelyezése következtében kialakuló „üres harctér”, a harctevékenységek egyenlőtlen (irányokban történő) kifejlődése, valamint manőverező jellege fokozott követelményeket támaszt a kötelékek közötti hézagok zárásával és a szárnyak biztosításával szemben. Ennek eléréséhez az egyik legfontosabb feladat az ellenség manővereinek, mozgásának akadályozása lesz. Erre a különböző szintű parancsnokok egyik elvi lehetősége lehetne a harcrend mélységében elhelyezett tartalékok készenlétben tartása a szárnyak biztosítására és a kötelékek harcterülete között levő hézagokban előretörő ellenség akadályozására. Az adott körülmények között azonban a kötelékek képességeinek várhatóan a felső határai alapján kijelölt szélességi kiterjedésű harcterületek csak nagyon kevés lehetőséget adnak az erők mélységben történő lépcsőzésére.

A másik elvi lehetőség lehet a természetes akadályok kihasználása és mesterséges akadályok—köztük harckocsi és gyalogság elleni aknamezők—telepítése. Ezzel kapcsolatban azonban nem kerülhető ki az Országgyűlés által 1998. február 24.-én elfogadott a „Gyalogsági aknák alkalmazásának, felhalmozásának, gyártásának és átadásának eltiltásáról, illetőleg megsemmisítéséről” szóló 1998. évi X. törvény várható hatásának és következményeinek értékelése. A kérdéssel kapcsolatban, a közelmúltban több nemzetközi konferenciát rendeztek és számos publikáció jelent meg. Az alábbi idézetek jól érzékeltetik a probléma jelentőségét a tűzrendszer hatékonyságával kapcsolatban.

Az 1998. március 26.-28. között Budapesten megszervezett „Regionális Konferencia a Taposóaknák Betiltásáról” konferencián elhangzott hozzászólásában „*Jevgenyij Puskarjov orosz ezredes pár adattal szolgált, mely*

szerint : kísérletek azt bizonyítják, hogy ha a tűzzel való pusztítás rendszeréből kivonják a gyalogság elleni aknamezőket, csökken a védelem hatékonysága, mégpedig 20-25 %- kal, a tüzfegyverek hatékonysága, 30-40 %- kal a feltartóztatás hatékonysága. Ezzel egyidejűleg 30-40 %- kal nőnek a saját csapatok veszteségei; a védelem mélységében lévő objektumok (vezetési pontok, összpontosítási körletek, tűzállás-körletek, hidak stb.) védelmére a diverziós csoportok támadásai ellen kétszer több eszközre és emberre lenne szükség. Ehhez kell még hozzátenni, hogy a hatalmas szabad határszakaszoknak, a nagy kiterjedésű, fontos ipari létesítmények védelmére egyenlőre nem áll más hatékony eszköz rendelkezésre.”¹

Hasonló vélemény fogalmazódott meg az „Az európai szeminárium a szerződéses kötelezettségek teljesítéséről, tekintettel az aknák katonai alkalmazására” címmel 1998. július 07.-10. között Bécsben rendezett nemzetközi konferencián „V.A. Bobkov ezredes kifejtette, hogy védelemben szerintük 25-30 %-k al nőhetnek a veszteségek gyalogsági aknák hiányában. Más forrásokat nézve is hasonló következtetésekre juthatunk: amerikai szakértők szerint a gyalogsági aknák elvetése esetén 35 %- kal csökkenhet az egyéb fegyverek hatékonysága. Konkrét példát is említve: a vietnami személyi veszteségek harmada, negyede származott az aknáktól. A csecsenföldi tapasztalatok is hasonló eredményt hoztak.”²

Fentieket alátámasztja a 2000. szeptember 10.-17. között Ottavában megrendezett NATO SAS-023 munkacsoport soros ülésén elhangzott Lawrence Livermore National Laboratory harcászati szintű modellezésének eredménye. Az alaphelyzetben egy amerikai irányítás alatt álló NATO hadosztály előkészített védelemmel kívánja megállítani a „vörös” ellenség támadását. Az erőviszonyok a támadó javára a következőképpen alakultak: harckocsik 4,4:1;

¹ Lukács László: Gondolatok az aknákról — nemzetközi egyezmények és szakmai konferenciák tükrében. Új Honvédségi Szemle 1999. 7. szám. p. 119.-120.

² Lukács László: A gyalogsági aknák betiltása — egy hosszú út fontosabb állomásai. Új Honvédségi Szemle 1999. ,10. szám. p. 110.

gyalogsági harcjármű 3,6:1; tüzérség 2,8:1; gyalogság 4,7:1. Az elemzés összegzett következtetése szerint, mint a főcsapás, mint, pedig a másik csapás irányában, ha a védő alkalmaz gyalogság elleni aknákat, akkor győz, ha nem, akkor az ellenség támadása sikerrel jár. Az elemzés második részében arra is kitér, hogy a védőnek mennyivel több erőt kellene felsorakoztatnia azonos erejű „vörös” ellenség ellen ahhoz, hogy képes legyen a támadást sikeresen elhárítani. Ezek szerint körülbelül duplájára kellene növelni a „kék” harckocsik számát. Három gyalogsági aknamező nélküli védelemben tevékenykedő tüzérosztály képes hasonló hatékonyságra, mint egy gyalogság elleni aknamező alkalmazásával kombinált védelemben tüzet vezető tüzérosztály. A védő lövész alegységek számát is a duplájára kell növelni ahhoz, hogy gyalogság elleni aknák nélkül is győzhessenek a kék erők.

Az idézett vélemények és a fenti kísérletek alapján a gyalogsági aknáknak, a védelmi harc kimenetelére gyakorolt hatása az első hallásra talán túlértékeltnek tűnhet. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy ebben csak kisebb szerepet játszanak a gyalogsági aknák által az ellenségnek okozott közvetlen veszteségek. Az aknák fontossága elsősorban közvetett hatásuknak tulajdonítható, amely a tűzfegyverek hatékonyságának fokozásában jelentkezik. Halogató harcban fontos hatásuk lehet még az ellenség késleltetése. A másodlagos hatásukat különösen jól érzékelteti, hogy a harckocsi aknákkal vegyesen telepítve megnehezítik a harckocsi aknamezőkön az átjárók nyitását, ezáltal jobban érvényesül azok akadályjellege, amelyek így az ellenség támadásának lassításával, lendületének megtörésével, a harckocsik harcjárművek megállásra, irányváltoztatásra kényszerítésével kedvező lehetőségeket biztosítanak a páncéltörő fegyverek tüzével történő megsemmisítésükhöz.

A halogató harc nagyfokú manőverező jellege ellenére a rendelkezésre álló idő függvényében előre telepíthetők aknamezők a tervezett ellenállási terepszakaszok elé és azok szárnyaira, valamint az ellenség előretörésére

alkalmas irányok lezárására olyan terepszakaszokon, ahol a természetes akadályok az ellenség „mozgási folyosóit” leszűkítik.

Azáltal, hogy hazánk csatlakozott a gyalogsági aknák eltiltásáról és megsemmisítéséről szóló egyezményhez a védelem összehangolt tűz és akadályrendszeréből hiányozni fog egy elem, amely az egész rendszer hatékonyságát jelentősen csökkenti. Az így jelentkező probléma megoldására feltétlenül alternatív eszközöket és eljárásokat kell kidolgozni. Ilyen megoldás lehetne a harccsoportok szervezetében korszerű, önmegsemmisítővel ellátott (ezáltal a tilalom alá nem eső) aknák és aknaszóró berendezések rendszeresítése.

A szövetséges többnemzetiségű erők kötelékében vívott védelmi harctevékenységek esetén, a feladatok jelentős részét várhatóan az állóvédelem elvei szerint kell végrehajtani. Valószínűleg a nagyobb manőverező képességet igénylő feladatokat a jobban felszerelt szövetséges országok haderői fogják végrehajtani és a Magyar Honvédség kötelékei gyakran fognak olyan feladatokat kapni mint a szárnyak, vagy a mögöttes harcterületek biztosítása, lakott települések, vagy más természetes akadályokra támaszkodó fontos terepszakaszok védelme, amelyeket az állóvédelem elvei szerint fognak végrehajtani. Ezek közül is különösen fontosnak tartom kiemelni a lakott települések védelmét, amely a helyi háborúk (válságok, konfliktusok) tapasztalatai alapján napjainkban kiemelkedő jelentőséggel bír.

A fenti körülmények között —amellett, hogy itt is fennáll a gyalogsági aknáknak a halogató harc során tárgyalt szerepe és jelentősége a harc megvívásában—fokozódik azok közvetlen pusztító hatásának jelentősége is. Állóvédelemben, különösen pedig lakott a településeken, a gyalogsági aknák nehezen pótolható szerepet játszanak a rejtett megközelítési utak, a fedett és holtterek fedezésében és ez által fontos kiegészítését jelentik a tűzrendszernek és kiküszöbölik annak a terepadottságokból objektíve adódó hiányosságait. Állóvédelemben azonban a gyalogsági aknák részben pótolhatók irányított repeszaknák (MON-50,-100 és 200) alkalmazásával, melyek megfigyelt

aknaként működnek (egy katona hozza működésbe) és így nem esnek a gyalogsági aknák betiltására hozott egyezmény hatálya alá.

A kísérletek és az elemzés is azt igazolta, hogy a korszerű harcban miközben nőtt az aknák alkalmazása iránti harcászati igény, ugyanakkor politikai és emberi jogi okok miatt éppen akkor korlátozták ezek alkalmazását. Az így keletkezett ellentmondás feloldása pedig a hadműveleti, harcászati követelmények kielégítése érdekében korszerű gyalogsági aknák és alkalmazási eszközök kifejlesztését sürgeti. Ezt a világ számos haderejében felismerték és egyre szélesebb körben rendszeresítenek ilyen eszközöket. Ez a tendencia pedig növekvő igényeket támaszt az aknamezőkön történő gyors és biztonságos átjárónyitás problémájának megoldására.

Az átjárónyitás módszerei és az erre a célra rendelkezésre álló eszközök jelenleg az aknákkal és azok alkalmazási módszereivel szemben lépéshátrányba kerültek. Az indirekt hadászat térhódítása következtében a harcászatban, a harc tartalmában a tűz és a manőver közötti arányokban a manőver felé történő elmozdulás figyelhető meg. Az indirekt hadászat—melynek a hadműveleti művészetben és a harcászatban való lecsapódása a manőverező hadviselés elmélete—célja az ellenséggel szembeni harc kerülése. A manőver elmélet arra törekszik, hogy az ellenséget különböző manőverekkel olyan helyzetbe hozza, hogy saját erősségét, potenciális lehetőségeit ne tudja kihasználni. Az erővel végrehajtott manőver fontos feltétele az átjárónyitás problémájának megoldása, mert az aknamezők megzavarhatják, késleltethetik és meg is akadályozhatják a manővereket. Ez pedig az elgondolás, az elhatározás megvalósításának, illetve a harc célja elérésének kudarcát jelentheti.

A harc manőverező jellege és a helyzetek gyors és éles változásai következtében a harctevékenységek kibontakozása után gyakoribb lesz a hevenyészett védelem elleni támadás, melynek következtében viszonylag kevesebb műszaki akadállyal számolhatunk. Arányaiban azonban a robbanó műszaki zárok között gyakoribbak lesznek a szórt aknamezők. A támadó

harccsoportok a műszaki zárat lehetőleg megkerülik. Ha ez nem lehetséges, akkor azok leküzdéséhez átjárókat kell nyitni, melyre—a hadműveleti szintű támogatás gyakori elégtelensége, vagy hiánya miatt—képesnek kell lenniük a saját harcrendjükben létrehozott átjárónyitó csoportokkal. Ezek az eszközök azonban jelenleg nem, vagy csak igen korlátozott számban állnak rendelkezésre. A kérdés megoldását elősegítheti az alábbi javaslat: „*Mivel a támadást végrehajtó csoportosításban jelen pillanatban nem rendelkezik mindegyik eszköz individuális átjárónyitó eszközzel, megfontolandó ezek előállítására például egy dandár erejű csoportosítás számára.*”³

A manővernek, mint a harc tartalmi eleme jelentősége növekedésének logikus következményeként vele együtt fog növekedni az ellenség mozgása akadályozásának, illetve a saját erők mozgása biztosításának a szerepe a harc megvívásában.

A műszaki támogatás említett problémái meggyőzően szemléltetik, hogy a korszerű harc egyetlen összetevője sem hanyagolható el, ha a kitűzött célokat a lehető legkisebb ráfordítással, (veszteséggel) és a lehető legrövidebb idő alatt szeretnénk elérni. A harc megvívása elméletének fejlődése, a manővererők (gépesített lövész és harckocsi kötelékek) eljárásainak és módszereinek változása új követelményeket támaszt a harctámogatással szemben is. A közeljövőben a műszaki támogatás felvetett problémáinak megoldása fokozott erőfeszítéseket és összefogást követel a katonai szakemberek (alkalmazók) és a kutatást, haditechnikai fejlesztést végző szakemberek között.

Felhasznált irodalom:

ATP 35 (B) (STANAG) A NATO Szárazföldi haderőnemi doktrínája.
Budapest, HVK védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, 1999.

³ Lukács László alezredes: Javaslatok a MH aknamentesítési programjára vonatkozóan. Műszaki katonai közlöny, 1998. 3.-4. szám, p.5.

Leonhard, Robert R.: A manőver művészete. A manőverező hadviselés elmélete és a légi-szárazföldi hadművelet. Presidió Kiadó, USA, 1991. (ZMNE tudományos könyvtár, fordította: Szabó Ferenc)

A Szövetség Stratégiai Konceptiója. Elfogadták az Észak-atlanti tanács Washington DC- ben 1999. március 23.-24.-én tartott ülésén résztvevő állam és kormányfők

Horváth István: Gondolatok a nemzeti katonai stratégia kidolgozásához. In: tanulmánygyűjtemény, Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományszervező Főosztály, Budapest, 1998. p. 7-35.

Szerzői munkaközösség: A Magyar Köztársaság és környezetének katonaföldrajzi értékelése. HM Tanintézeti főnökség, Budapest: 1994.

Magyar Tibor: Szárazföldi összefegyvernemi alkalmi kötelék harceljárásai az államhatár mentén kialakult válság-és konfliktushelyzet legveszélyesebb változata kezelésben. Budapest: ZMNE Doktori PhD értekezés, 1999

Lukács László alezredes: Javaslatok a MH aknamentesítési programjára vonatkozóan. Műszaki katonai közlöny, 1998. 3.-4. szám, p.5.

Lukács László alezredes: Gondolatok az aknákról — nemzetközi egyezmények és szakmai konferenciák tükrében. Új Honvédségi Szemle 1999. 7. szám. p. 119.-120.

Lukács László alezredes: A gyalogsági aknák betiltása — egy hosszú út fontosabb állomásai. Új Honvédségi Szemle 1999. ,10. szám. p. 110.

Kovács Lajos alezredes: A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek (harccsoportok) módszereinek fejlődési tendenciái és tevékenységük megszervezése. Doktori (PhD) értekezés (tervezet), 2000.